

MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652-7224 • Publicerad den 6 juni 2008

[Klicka här för utskriftsvänlig pdf-fil](#)[Läs mer om olympiska spelen på idrottsforum.org](#)[Läs mer om idrott och medier på idrottsforum.org](#)

Olympiska radiominnen

Frank Östergren
Journalist

Det skrivs gärna och mycket i dessa spalter om idrottens medialisering, som ett i huvudsak modernt fenomen. Men hur modernt är det, egentligen? Är det kanske snarast fråga om kvantitativa förändringar under hela 1900-talet, och inte ett kvalitativt språng under 1970-talet? Om detta kan di lärde möjligen komma att tvista, men faktum kvarstår: ganska tidigt i den moderna tävlingsidrottens historia blev det uppenbart att idrottshändelser intresserar betydligt fler människor än de som kan vara där och avnjuta dramatiken på plats – och det är få förunnat att kunna göra det, evenemang efter evenemang, år efter år. Faktum är, när man tänker närmare på saken, att det är just medias representanter, sportreportrarna, som har det privilegiet.

Och när nu en av dessa trycksvärtans hjältar ska berätta om sina minnen av de olympiska spelen så är det etervågornas hjältar han porträtterar, det är spelens radiohistoria ur ett svenskt perspektiv vi får ta del av. Frank Östergren, sportjournalist, tidigare krönikör på Aftonbladet och Sportbladet, nu frilansare och bloggare på bland annat Eurosport, berättar i en specialskrivna krönika för idrottsforum.org om sina tidigaste radiominnen från OS – och när minnet inte sträcker sig tillräckligt långt bakåt i tiden tar han historiska källor till hjälp. På så sätt kan historien ta sin början redan det de ökända spelen i Garmisch och Berlin 1936, varifrån vi förflyttas framåt i tiden, med nedslag i minnesvärda händelser på resans gång, i London 1948, Oslo 1952, Cortina 1956, Rom 1960. Tokyo 1964 blev de sista radiospielen.

Så bråttom jag hade hem från skolan.

För det var i dag Dan Waern skulle springa 1 500 meter.

Jag kom hem i tid, mycket god tid. Men det visste jag inte.

För det här var 1960 och OS-guider i tidningarna, med allt i detalj, tävlingstider och tv-tider och statistik, det hörde framtiden till.

I Gotlands Allehanda hade det i alla fall stått att Dan Waern skulle springa, för OS redovisade man, även om den lokala

sporten gick före. I radiotablån stod angivet sändningstiderna i P1, men inte vad man sände.

Märkligt nog så minns jag inte Dan Waerns lopp, däremot guld i kanot och att referenten hette Rustan Älveby och att sändningen var knastrig. Antagligen var det där intresset föddes, för sport i radio och senare för sport i tv. Varför skulle jag annars komma ihåg namnet på referenten?

Eller som fyra år senare, att när Sixten Jernberg gick i mål på femmil blev det sändningsavbrott, eller att när på hösten länken var öppen från Tokyo och entimmessammandrag fördes över till Europa och det var ett inslag om landhockey och Bengt Bedrup sa "här kommer Putte Kock som kan mer än jag om landhockey".

Den första olympiad som det var möjligt att radiosända var Los Angeles 1932. Men arrangörerna krävde pengar, så debuten fick vänta till Garmisch Partenkirchen 1936. Vad jag läst mig till hade Radiotjänst satt av fasta tider då överföringarna från södra Tyskland sändes, 15 minuter långa. Att det var en annan mediatid förstås av hur den svenska framgången på femmil uppfattades. I Sverige stort jubel, i Garmisch Partenkirchen blev Sven Jerring och Sven Lindhagen förvånade när de hörde om uppståndelsen, där var det som vilken tävling som helst.

Radieringen av vinterspelen var liten, Berlin samma år någon helt annat. För första gången i Europa genomfördes något som påminner om ett nutida presscenter, med telefoner, enskilda bås för journalisterna och – en sambandscentral som samtidigt kunde överföra många radiobolags sändningar. Det fanns en politisk censur, skrivande journalister fick utan vetskap sina texter granskade innan de lämnade Tyskland. På radiosidan fanns inte den möjligheten, utan det för nazisterna negativa som kunde sägas var priset man fick betala för de erfarenheter man gjorde vad gäller radiokommunikation. Jag har inte hört Sven Jerrings referat från avslutningen, den som gjort så med facit i hand säger att där anas en vetskap om vad som komma skall. Referatet finns utgivet, på en LP Riksidrottsförbundet gav ut. Men var kvarvarande exemplar finns och hur man får tag i dessa vet jag inte. Det enda jag hört från spelen är slutvarven på 5000 meter, där Sven Jerring följer Henry Jonsson mot bronsmedaljen. Att spelen var de första som sändes i TV är välkänd mediehistoria. Klumpiga jättekameror, liten bild och dålig bild sägs resultatet ha varit.

Från 1948 har jag givetvis inte heller några minnen, annat än de jag hört i efterhand, hindertrippeln, 1 500 meter, 10 000 meter och fotbollsfinalen. Samt, en Lennart Hyland-intervju med Arne Åhman, gjord på kvällen när trestegsguldet var klart. Även London sändes i tv och min favoritskröna är den om när Sven Jerring blev brittisk tv-kommentator. Så sägs det åtminstone, att under 5 000 meter försvann BBC:s ljudledning och teknikerna ersatte då sin egen referent med Sven Jerring. Anledningen var att Sven Jerring trodde att han bara hördes svagt i Sverige och därför tog han i, både vad gäller röstläge och dramatik. Sanning eller inte, en bra historia är det. Sveriges radiotrupp lär ha bestått av Sven Jerring, Lennart Hyland, Folke Olhagen och Bertil von Wackenfeldt. Eller så var den sistnämnde där för någon tidning och extrajobbade på radion.

Från vinter-OS 1948 har jag inte hört något från Radiotjänst, inte heller från Oslo 1952. Från Norgespelen har jag läst mig till finska radions referat av femmil. En uppvisning i nationell stolthet och svenskförakt, ett referat som i Finland har kulturell status. Det är förlaga till en teaterföreställning, bland annat. Av finska radions Frank Sjöman, numera verksam som frilansare i Sverige, fick jag en gång en weblänk till referatet, vilket dock utan kunskaper i finska blir obegripligt. Det nämnda svenskföraktet hämtade sin näring ur krigserfarenheterna, det neutrala fega Sverige och det kämpande Finland. Det enda jag hört är norska radions sändning av 10 000 meter skridsko, Hjallis Andersens seger "han takker tribuna, men det är dere som ska takke, for aldrig har so mange haft en å takke for so mykke?" (Finn Amundsens slutord tagna ur minnet, därav den bristande exaktheten).

Helsingfors 1952, där har jag bara hört Lennart Hylands berömda beskrivning av Ingemar Johanssons insats i boxning. Kanske för att Sveriges Radio inte gjort mer tillgängligt, i det här fallet var det för en CD-skiva som var bilaga till Peter Dahléns bok om radiosport i Sverige, *Från Vasaloppet till Sportextra*.

1956, Cortina. Sigge Erikssons skridskoguld i den av Lennart Hyland så närgånget beskrivna dimman och Sven Jerrings "det är bara Grahn och Grahn i dag" när han tar fel på skidåkare under femmil och Lennart Hyland korrigerar honom. Sven Jerring lär också ha refererat ishockey, någon han varken hade fallenhet eller lust för, med för lyssnarna frustrerande resultat.

Melbourne samma år, inget från svenskt radio, däremot två norska referat, båda av Halfdan Hegtun och givetvis är det ena Egil Danielsens spjutkast där kasten döms ut då ansatsen är för dålig för att övergå i det klassiska "det flyger och flyger och flyger?"

1960 kom pengarna. Vinter-OS i Squaw Valley såg vi inte i Europa, i USA betalade ett tv-bolag 1,5 miljoner kronor.

Squaw Valley var en radiolympiad, sommarspelen i Rom de första tv-spelen. Radion, där förresten Lars-Gunnar Björklund OS-debuterade, var ännu nummer ett, beroende på att innehavet av tv-apparater var lågt. Tv-truppen från Sverige innehöll bland andra Sven Jerring, Sven "Plex" Petersson och Bengt Bedrup. Intressant är att sport i tv redan då engagerade tv-tyckare i tidningarna. Sven Jerring fick hård kritik för vad som sades vara ett för officiellt förhållningssätt under invigningen. Om det verkligen var så får vi nog aldrig vet. För precis som med radions arkiv, vi vet inte ens om det är sparad och det finns det ingen som har tid att leta upp inslagen. Svensk radio- och tv-sports tidiga historia är oåtkomlig, huvudsakligen av penningbrist.

Vid tiden för Innsbruck 1964 hade innehavet av tv-apparater ökat dramatiskt. OS fick extra mycket tablåtid, därför att samtidigt pågick en artiststrejk som skapade stora luckor i den då enda kanalens tablå. Märkligt nog gjorde också en arbetsmarknadskonflikt 1968 att Grenoblespelen överexponerades, dessutom var det första färg-OS.

1964 var kommunikationssatelliter för överföring av tv-bilder visserligen i bruk, men kapaciteten var liten, så Europa fick nöja sig med överföringar av timplånga sammandrag. Direktsändningar enligt eget bildval hör faktiskt det sena 1980-talet till. Så Tokyo blev en den sista radiolympiaden. Där användes ännu kortvåg, vilket innebar att referenten plötsligt kunde försvinna i brus och sändningen fick brytas.

Först 1972 skedde ett tekniskt genombrott som gav varje sändande land större frihet. Svensk tv hade egen studio i München, Lennart Hyland var värd. Från Sapporo den vintern togs bilder hem på egen länk, ishockeymatchen Sverige-Ryssland var ett exempel.

Därefter behöver inte i detalj historien berättas. För varje olympiskt spel har bevakningen ökat, fler och fler satelliter med ökade länkar för bildöverföring. Taket för svensk tv och radio är kostnaderna, fanns det pengar skulle vi kunna se varenda tävling direkt från de kommande Peking-spelen. Under några spel kostade sig SVT faktiskt på att lägga ut fyra-fem tillfälliga OS-kanaler. Men då det krävdes att tittarna hade digital mottagarutrustning var de få som tittade och experimentet upphörde.

I dag ser vi alla digitalt och flera tv-apparater och digitala mottagare är standard, men då har SVT slut på pengarna.

Copyright © Frank Östergren 2008